

Değer Temelli Hemşirelik Eğitimi

By Hülya Kaya

Özet: Hemşirelik birey, aile ve toplumun yaşamına nitelik kazandırmayı amaçlayarak bütünlüğüne ve değerlerine saygı duyarak hizmet verir. Sözü edilen nitelikte hizmet verebilecek hemşirelerin yetiştirilmesi değerlere temellenen eğitim ile mümkündür.

Hemşirelik eğitimi, iyi yaşam, iyi insan, iyi meslek üyesi ve sağlıklı bir toplum oluşturmaya yönelik çabaların bütünüdür. Hemşirelik eğitiminin, öğrencilere evrensel değerleri kazandırmayı hedefleyen bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilere ulaştıracak yapıda olması önemlidir. Öğrencilerin gerekli değerleri davranışa dönüştürmesi hemşirelik eğitim kurumlarının öncelikli sorumlulukları arasındadır. Literatürde evrensel değerlere temellenen eğitim programlarının bireyin değerleri kazanarak özgüveninin ve benlik saygısının anlamlı düzeyde yükseldiği vurgulanmakta ancak nasıl yapılacağı konusu ele alınmamaktadır. Bu nedenle eğitim programlarında “Eğitim hangi değerleri kazandırmalı?” “Hangi değerler, nasıl öğretilmeli?” sorularına cevap aranmalıdır. Günümüzde değişen öğrenci profili ve öğrenme biçimlerinin eğitimde değer kazandırılmasında izlenecek yolları da etkileyeceği göz önünde bulundurulmalıdır. Hemşirelik eğitim programları incelendiğinde, kazandırılması hedeflenen değerlerin ders içeriklerinde yer aldığı, değer temelli eğitime ilişkin standart bir uygulamanın olmadığı dikkat çekmektedir. Bu derlemede, değer temelli hemşirelik eğitimi kapsamlı olarak incelenecek, bu amaç doğrultusunda temel ilke ve öneriler tartışılacaktır. Çalışma, uluslararası veritabanı ile ilgili orijinal araştırmaların birincil belgelerini arayarak, bu belgelerin eleştirel ve kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi ile yapılmıştır.

Her hemşireden insanların bireyselliğine, bütünlük ve değerlerine saygılı biçimde nitelikli bakım vermesi beklenir (Şahin Orak, Ecevit Alpar 2012; Kaya ve ark. 2012). Florence Nightingale’den bu yana nitelikli bakım vermede sadece bilimsel bilgi ve teknik beceri değil, bireysel ve mesleki değerlerin gerekliliği vurgulanmaktadır (Nelson ve Rafferty 2016). Hemşirelik eğitimi programlarının öğrencilere kazandırmayı hedeflediği bireysel ve mesleki değerlere temellenmesi önemlidir (Babadag 2010; Kaya ve ark. 2017).

Değer, her bilim dalının özelliklerine göre farklı şekilde tanımlanır. Değer sosyolojide kişiye ve gruba yararlı, istenilen ve beğenilen şey; antropolojide bir davranışın mevcut amaçları ve araçları arasında seçim yapmayı etkileyen, bireyin ya da grubun kendine özgü istenilen ya da arzu edilen kavramları ve özellikleri; psikolojide genellikle erken yaşlarda, gelişim sürecinde edinilen bireysel davranış tercihleri olarak tanımlanmaktadır (Özensel 2003; Yılmaz 2008; Çalışkur ve ark 2012). Genel bir yaklaşımla değer; toplum veya grup tarafından varlığını, birlik ve sürekliliğini sağlayarak sürdürmede doğru ve gerekli olduğu düşünülen çoğunluğun duygu, düşünce, amaç ve çıkarlarını yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke ve inançlardır (Genç ve Eryaman 2006; Vezeau 2006; Çalışkur ve ark. 2012; Karaca 2015). Değerler insanlar, aileler, gruplar veya topluluklar için neyin önemli olduğunu ifade eder (Milton 2007).

Mesleki değer kavramı, değer tanımından ayrı düşünülmemekle beraber, meslek grubu üyelerince değer verilenler şeklinde ifade edilebilir (Şentürk 2013; Karaca 2015). Herhangi bir meslek için değer, mesleğin üyesi olmanın ne anlama geldiğinin yansımasıdır (Milton 2007). Mesleki değerler, bilişsel ve duyuşsal ağırlıklı kazanımlardır. Bu kazanımlar eğitim ile geliştirilip yönlendirilebilir. Mesleki değerlerin aktarılması ve öğrenilmesinde eğitim süreci sadece bir başlangıçtır, öğrencilerin mezuniyet sonrası mesleki sosyalleşme sürecinde de bu gelişim devam eder (Acaroğlu 2014; Görüş ve ark. 2014; Aktepe ve Tahiroğlu 2016).

11 Değer Temelli Eğitim

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü’ne (UNESCO) (2005) göre değerler eğitimi; “Çocukların ve gençlerin pozitif değerleri keşfedip geliştirmeleri ve kendi potansiyellerine göre ilerlemeleri için yürütülen eğitsel çabalar”dır. Değer temelli eğitim; öğrencilerde değerlerin kazanılmasını ve karaktere dönüştürülmesini sağlayan sistematik bir süreçtir (Unesco 2005, <http://www.unevoc.unesco.org-> 08.12.2017). Amerika, Finlandiya, Hollanda ve Japonya vb. pek çok ülkede değer temelli eğitim uygulamaları, toplumsal değerler ve temel insani değerler üzerine

inşa edilmekte ve eğitim programları bireylerin kendi değer sistemlerini oluşturmalarını destekleyici biçimde yapılandırılmaktadır (Kavi 2014; Kıral 2009).

Türkiye’de, “Türk Millî Eğitimi Temel Kanunu”nda (1973), kazandırılması amaçlanan bazı değerlerin yer alması (Hökekleli 2010) ve 1995 yılında Birleşmiş Milletlerin 50. yılında UNESCO tarafından desteklenen “Yaşayan Değerler Eğitim Programı (YDEP)” ile demokrasi, adalet, özgürlük gibi evrensel değerlerin etkinliklerle kazandırılması çalışmaları bu konudaki ilk kapsamlı çalışmalardır (İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğü: 2012). 2003 yılından itibaren Millî Eğitim Bakanlığı eğitimde yenileşme hareketi ile eğitim programlarında değerlere sistemli bir şekilde yer vermeye başlamıştır (Kaymakcan ve Meydan, 2012). 2010 yılında Millî Eğitim Bakanlığı yerel idarelere ve eğitim kurumlarına; ders içi ve dışı değer kazanımına dönük etkinlikler gerçekleştirilmesi amaçlı bir genelge yayınlamıştır. Burada değer eğitimi; “Toplumsal hayatı oluşturan, insanları birbirine bağlayan, gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru sağlayan, risk ve tehditlerden koruyan ahlaki, insani, sosyal, manevi değerlerimizin tüm bireylere kazandırılmasında en önemli etken eğitimidir. Bu kazanımlarımızın öğrencilerimize aktarılması da değerler eğitimi oluşturmaktadır.” şeklinde ifade edildiği görülmektedir (MEB 2010; Kaymakcan ve Meydan 2012). Bu çalışmalar ilköğretim ve orta düzeydeki eğitim kurumlarında öğrencilerin toplumsal ve evrensel bazı değerleri kazanmaları açısından önemlidir.

Yükseköğretimde (YÖK) değer kazanımına ilişkin mevcut durum incelendiğinde Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ) öğrenme çıktıları kapsamında; “Kişisel ve Mesleki Yetkinlikler” başlığı altında “Alana Özgü ve Mesleki Yetkinlikler” arasında çeşitli düzeylerde değerlerin yer aldığı görülmektedir. TYYÇ kapsamında lisans düzeyindeki eğitim yeterliliklerinde, “mesleki değerlere sahip ve etik davranabilen birey olma”, “Alanı ile ilgili verilerin toplanması, yorumlanması, uygulanması ve sonuçlarının duyurulması aşamalarında toplumsal, bilimsel, kültürel ve etik değerlere uygun hareket etme”, “Sosyal hakların evrenselliği, sosyal adalet, kalite kültürü ve kültürel değerlerin korunması ile çevre koruma, iş sağlığı ve güvenliği konularında yeterli bilince sahip olma” ifadeleri mesleki eğitimde öğrencilerin evrensel, bireysel ve mesleki değerlerle donanmış olmaları gerektiğini ortaya koymaktadır (Gerçek ve ark 2011;<http://tyyc.yok.gov.tr/?pid=33-15.01.2018>).

5 Değer Temelli Eğitim Yaklaşımları

Günümüzde değerlerin tutarlı ve uygulamalı bir şekilde eğitimde nasıl kazandırılması gerektiği ile ilgili bazı yaklaşımlardan söz edilmektedir:

▪ *Değerlerin örtük programla öğretimi:* İçeriği açıkça belirtilmeyen, geniş ve ders dışı etkinlikleri de içine alan programlardır. Bu yaklaşımda öğrenenler olumluların yanı sıra olumsuz kazanımlar da edinebilirler (Aktepe ve Tahiroğlu 2016). Ayrıca bu yaklaşıma yönelik, değerlerin etkin kazanılabilmesi için eğitim kurumlarında değer temelli eğitimin planlı olarak gerçekleştirilmesi gerektiği şeklinde eleştiriler söz konusudur (Threlkeld 2011; Devci ve Ay 2009).

▪ *Değerlerin telkin yoluyla öğretimi:* Bu yaklaşım, değer öğretimi ile istenilen kazanımların sağlanması için tutarlı desteği içerir ve öğrenenlere canlandırma, modeller gösterme ve pekiştireç verme yoluyla istenilen değerlerin telkin edilerek kazandırılmasını hedefler (Okudan 2012; Aktepe ve Tahiroğlu 2016).

▪ *Değerlerin açıklama yoluyla öğretimi:* Doğrudan yaklaşımların aksine, bireyin neye değer verip vermeyeceğine başkalarından etkilenerek değil, seçenekleri gözden geçirerek kendi özgür kararını vermesi esas alınan yaklaşımdır (Yazıcı 2006; Aktepe ve Tahiroğlu 2016).

▪ *Değerlerin analizi yoluyla öğretimi:* Bu yaklaşımda, sosyal sorunları içeren olaylar direkt olarak ya da hikâyeselleştirilerek analiz edilir. Öğrenenler, çözüm amaçlı öneriler geliştirir ve değerlendirerek sonuca ulaşır (Aktepe ve Tahiroğlu 2016).

▪ *Değerlerin ahlaki muhakeme yoluyla öğretimi:* Bu yaklaşımda eğitimci, etik ikilemler içeren örnekler ile öğrenenin bireysel sorunlarını/çıkılmazlarını çözmesi için yardım eder (Yazıcı 2006).

Hemşirelikte Değer Temelli Eğitim

Hemşireliğin hizmet amacı birey, aile ve topluma yardım etmek, yaşanan sağlık sorunlarına çözüm bularak yaşama nitelik kazandırmaktır. Hemşirelerin insan yaşamına, onuruna, bireysellik ve bütünlüğüne saygı duyması, değerlerinin ve kararlarının farkında olması, etkin ve nitelikli hizmet verebilmesi açısından önemlidir (Babadâğ 2010; Pang ve ark. 2009; Rassin 2008). Hemşirenin var olan değerleri, birey, toplum, meslektaşları, ve farklı disiplinden çalışma arkadaşlarıyla etkileşimine rehberlik ederek hemşirelik uygulamalarına temel oluşturur (Weis and Schank 1997). Bu nedenle hemşirelik eğitim programlarının, öğrencilerin kendi değerleri ile inançlarını fark edecek, eğitim esnasında kişisel ve mesleki değerleri benimseyecek şekilde yapılandırılması, geliştirilmesi ve sürdürülmesi gerekmektedir (Kaya ve ark. 2012; Kaya ve ark. 2017). Mevcut hemşirelik eğitim programları incelendiğinde, bireysel ve mesleki değerlerin çoğu zaman örtük bir şekilde kazandırılmaya çalışıldığı, hemşirelikte etik vb. dersler kapsamında hemşirelikte temel ve mesleki değerlere vurgu yapıldığı görülmektedir (Kaya ve ark. 2017; Şahin Orak, Ecevit Alpar 2012). Akbaş ve ark.(2014), hemşirelik lisans eğitimi programında etik eğitimini inceledikleri çalışmada, derslerin hemşirelik alanında doktora derecesi olan ancak alan uzmanı olmayan öğretim elemanlarınca verildiğini, genellikle mesleki dersler içerisinde bütünlendirilerek, ders süresi, içeriği ve isminin ise kurumdan kuruma değiştiğini belirtmiştir. Vadarlı ve Gözen (2016), mevcut hemşirelik eğitiminin değer ve ahlaki gelişimi sağlamada yetersiz kaldığına, hemşirelik eğitim programlarının değerler yönünden zengin olmadığı, etik eğitimin verildiğine ancak etkinliğinin yetersiz olduğuna dikkat çekmektedir.

Değer temelli eğitimin; değerlerin kazanılması ve karaktere dönüştürülmesini sağlayan sistematik bir süreç olduğu dikkate alındığında, hemşirelik eğitiminin değerlere temellendiğini söylemek mümkün değildir. Hemşirelikte değer temelli eğitim programının hazırlanması, geliştirilmesi ve sürdürülmesinde iki ana soruya yanıt aramak gerekir:

- Değer temelli eğitim programı neleri içermelidir?
- Değer temelli eğitim nasıl uygulanmalıdır?

Bu sorulara verilen yanıtlar, değer temelli eğitim programının yapılandırılmasına ışık tutacaktır.

Değer temelli eğitim programı neleri içermelidir?

Bireylerin kişiliklerini etkileyen değer sistemleri, davranışta bulunurken rehberdir (Hansson et al. 2010). Hemşirelik eğitiminde öğrencilerin kendi değer ve inançlarının farkına varmasını sağlamak bu sürecin ilk adımdır (AACN 2008; Şahin Orak, Ecevit Alpar 2012; Karadağlı 2016). Geliştirilebilir bir özellik olan değer sistemi, bireyin kendi değerlerini tanıması ardından evrensel, toplumsal ve mesleki değerleri kendi değer sistemine katması ile gelişebilir (Jormsri, Kunaviktikul, Ketefian ve Chaowalit 2005; Dalcı, Şendir 2016; Görüş ve ark. 2014; Parandeh et al. 2016).

Değerlere temellenen hemşirelik eğitimi programının ikinci adımı, Niçin? Neden? sorusunun cevabını oluşturan programın amaç ve hedeflerinin belirlenmesi ve değerler odaklı hale getirilmesidir. Değer temelli eğitimde hedefler, programı oluşturan ve programdan etkilenenlerin (toplum, kurum, eğitmen, hemşirelik öğrencisi, hemşireler vb.) ihtiyaçlarını kapsayacak biçimde olmalıdır. Bu durum, tüm paydaşların işbirliğiyle oluşturulan ortak değer geliştirici bir felsefe ve strateji gerektirir. Programın amaç ve hedefleri; öğrencilerin sadece kendini veya yaşadığı toplumun temel değerlerini anlamasını değil, aynı zamanda küresel bir köy olarak nitelenen dünyadaki diğer toplumların değerlerini de tanıması, anlaması ve kültürlerarası değerleri mesleki değer sistemine entegre edebilmesini sağlayacak nitelikte olmalıdır (Milton 2007).

Değerlere temellenen hemşirelik eğitim programının üçüncü adımı, Ne öğretilecek? sorusunun cevabını vermektir. Hemşirelik mesleğinin esasını oluşturan ve evrensel etik kodlardan gelişen mesleki değerler ve standartlar, etik belirlemede temel rehberdir (Kaya ve ark. 2017; Şentürk 2013; Weis ve Schank 1997). Amerikan Hemşireler Birliği ve Uluslararası Hemşireler Birliği, hemşirelikte mesleki değerleri; “yararlılık, özgeçicilik, estetik, eşitlik, özgürlük, insan onuru, adalet, gerçekçilik” olarak sıralamıştır (www.icn.ch/ 08.12.2017; <http://www.nursingworld.org/>, 08.12.2017). Türk Hemşireler Derneği (2009), mesleki değerleri, “zarar vermemek-yararlılık, özgeçicilik-bireye saygı, mahremiyet-sır saklama, adalet ve eşitlik” olarak açıklamıştır (Şentürk 2013). Hemşireliğe

özgü bu değer sınıflamaları dışında evrensel değerlerin sınıflandırılmasında Schwartz'ın (1992) 10 boyutlu (kendi kendini yönetme, uyum, uyarılma, hazcılık, başarı, güç, güvenlik, gelenek, evrensellik, hayırseverlik) ve Perry'nin (1926) yedi boyutlu (estetik, ahlaki, teorik, iktisadi, dini, siyasi, sosyal) sınıflaması kültürler arasındaki farkları göz önüne almaktadır (Tuğral, 2008; Yılmaz 2008). Özellikle hemşirelik bakımı ve eğitiminin küreselleşmenin etkisiyle çok kültürlü olma gerekliliğinin göz önünde bulundurulması ve kültürlere özgü değerleri içeren çok yönlü içeriklerin oluşturulması önemlidir (Temel 2008, Acaroğlu 2014).

Hemşirelik mesleğinde hangi değerlerin önemli ve öncelikli 10 luğuna yönelik pek çok çalışma yapılmıştır. Altun (2002), hemşirelerin mesleki değerlerini, insan onuru, adalet, eşitlik, altruizm, doğruluk, estetik ve özgürlük olarak sıraladıklarını ve bu sıralamaların bireysel değerlerinden etkilendiğini; Orak (2005), hemşirelik öğrencilerinin profesyonel değerleri önceliklerine göre sıralamada birinci olarak insan onurunu, ardından ise adaleti ifade ettiğini belirtmiştir. Kaya ve ark. (2017), hemşirelik öğrencilerinin insan onuru, adalet ve doğruluğu öncelikli profesyonel değer olarak belirttiklerini ifade etmiştir. Korkmaz ve Görgülü (2010), hemşirelerin uygulamalarında ahlaki ve manevi değerlerin öncelikli olduğunu ardından profesyonel değerlerin geldiğini saptamıştır. Dalcı ve Şendir (2016), hemşirelerle yaptıkları çalışmada ilk sırada siyasi ve ahlaki değerlerin, ardından iktisadi ve sosyal değerlerin geldiğini, hemşirelerin benimsediği kişisel değerlere göre etik duyarlılığın farklılık gösterdiğini belirlemiştir. Görüş ve arkadaşları (2014), hemşirelerin profesyonel değerlerinin orta düzeyde olduğunu; Başak ve ark. (2010), hemşirelerin etik duyarlılıklarının yaş ve çalışma yılı arttıkça azaldığını ve profesyonel değerlerin kazanımına ilişkin eğitimlerin mezuniyet sonrasında da devam etmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Hemşirelere kazandırılmak istenen değerlerin nasıl aktarıldığı da değerlerin benimsenmesinde etkilidir.

Değer temelli eğitim nasıl uygulanmalıdır?

Değer temelli eğitim programı toplumsal yapı, kurum, yönetici eğitimci, öğrenci gibi birçok faktörden etkilenebilen dinamik bir yapıdadır. Bu faktörler içinde daha büyük etki gücüne sahip ve değer temelli eğitimin sonuçlarından daha fazla etkilenen öge toplumdur. Birey toplumun bir parçası oldukça ve toplumsal yaşamda aktif hale geldikçe edindiği değerleri kişiliğinin bir parçası haline getirmeye başlar (Babadağ 2010; Biesta 2010; Guimaraes 2013). Gahramanova (2014) çalışmasında, üniversite öğrencilerinin değer kazanımlarının kendi sosyal yaşantı dinamikleri, toplumsal yapı, üniversitenin kültürel yapısı, ekonomi, yönetim, eğitimci, eğitim biçimi, yaş, cinsiyet vb. pek çok faktörden etkilendiğini ifade etmektedir. Hemşirelik mesleği, toplumsal dinamiklerden çok fazla etkilenen bir disiplindir. Sağlık profesyonelleri gibi büyük bir grubun üyesi olarak ve onlarla etkileşim içinde insana sağlık hizmeti sunar, bu yönüyle sağlık ekibinin bir üyesidir. Kendi meslektaşlarıyla oluşturduğu alt grup da toplumsal yapının etki ve izlerini taşır, bu yönüyle de meslek üyesi kimliği taşır. Her iki grubu içine alan toplumun bir üyesi olma boyutunda ise hem toplumsal hem evrensel değerlerin etkisini görmek mümkündür. Bu nedenle değer temelli hemşirelik eğitiminde, hemşirelik öğrencilerinin insana hizmet veren farklı meslek üyeleriyle bir arada eğitim alacağı dersler, ortak katılımlı sosyal ve bilimsel etkinliklerin planlanması ve uygulanması önemlidir. Hemşirelik eğitiminin temelleneceği değerlerin toplum değerleriyle uyumlu olması toplum, dinamiklerini takip edebiliyor olması ve programın esnek yapıda olması gerekir.

Toplumsal ve mesleki değerlerin hemşirelere kazandırılma sürecinde kurum ve yöneticinin rolü önemlidir (Yazıcı 2006). Hemşirelik eğitiminin verileceği okulların politik, felsefi, fiziki, sosyal ve duygusal ortam özellikleriyle değer temelli eğitim sürecine uyumlandırılması gerekir. Değişen sağlık sistemi ve hemşirelik hizmetleri, hemşirelik eğitimini de şüphesiz etkilemekte, sağlık kurumları ve eğitim kurumları arasında iş birliği ile ortak değer arayışını zorunlu kılmaktadır (Atalay ve Tel, 1999). Bunu sağlamada kurum yöneticilerinin sorumluluğu çok fazladır. Yöneticilerin sahip olduğu kişilik özellikleri ve bireysel değerleri, yönetim tarzını biçimlendiren bir öge olarak çalışanları etkiler. Yönetici açısından önemli bir faktör de, çalışanların sahip olduğu

değerlerin farkında olmak ve yönetsel yaklaşımında bunları dikkate almaktır. Çalışanların değer sistemi, yönetici ve kurumun değer sistemleri ile uyumsuzsa bu durum çatışmaya sebep olabilir. Bulut ve İşman (2004) tarafından yapılan araştırmada, sağlık yöneticilerinin bireysel değerlerinin kurumsal işleyişi etkilediği belirtilmiştir.

Kurumsal ve yönetsel destek doğrultusunda hemşirelikte değer temelli eğitim programlarının yapılandırılması, hazırlanması, uygulanması ve değerlendirmesinde eğitimcinin aktif sorumluluğu vardır. Değer temelli eğitimde öğrenci, eğitimci aracılığıyla kendi değer sistemi ile hemşirelik mesleğine ait değerler ile karşılaştırarak tutumunu sürdürebilir veya düzeltebilir (Babadag 2010; Biesta 2010; Guimaraes 2013). Eğitimci, öğrenciyi hemşirelik açısından tutarlı bir kimlikle, değerini geliştiren ve davranışlarına yansıtan bir birey olmaya özenle hazırlamada itici güç ve rol modeldir (Sims 2009; Yalar ve Yelken 2011; Guimaraes 2013). Eğitimci, kazandırması gereken değerleri benimsemiş ve nasıl kazandıracağı konusunda donanımlı bireylerden seçilmelidir. Araştırmalar, eğitimcilerin kendi değerlerinin farkında olmadığı, değerlerin kazandırılmasında rol model olmadığı, sistemli bir yol izlemediği zaman süreçte sorunlar yaşandığını ortaya koymuştur (Çubukçu ve ark. 2012; Gömleksiz ve Cüro, 2011).

Değer temelli hemşirelik eğitimi, ahlaki ve karakter gelişimi ile değerler arasında bilinçli bir bağlantı gerektirdiği için istenilen amaca ulaşılması, değerlerin sistematik bir yapıda sunulması ile mümkündür (Fahrenwald et al. 2005). Değer temelli hemşirelik müfredatı oluşturma çalışmalarında değer sistemleri ve mesleki değerlerle ilgili derslerin tüm dönemlere yayıldığı; değer temelli profesyonel davranışların kuramsal, uygulamalı ve klinik alanda değerlendirildiği bütüncül bir yaklaşımla ele alındığı görülmektedir (Fahrenwald et al. 2005). Bu sistematik yapı için ihtiyaçların belirlenmesi, bu değerlerin kazandırılması için uygun strateji, yöntemlerin belirlenmesi ve uygulanması gerekmektedir. Değerlerin kazandırıldığının ölçülerek davranışa dönüşmesinde motive edici gücü ve sürekliliği sağlamak için multidisipliner yaklaşımla eğitimci, toplum ve meslek üyelerini sürece dâhil etmek gerekir.

Değer temelli hemşirelik eğitiminde sürecin her parçası önemlidir ve bütünü oluşturur. Ancak öğrenci değer temelli eğitim sürecinin merkezinde yer alır. Değerlerin kazanımı, yaşayla başlar, zamanla gelişir ve aynı zamanda mesleki formasyon kazanırken eğitsel stratejilerle yönlendirilir (Şahin Orak, Ecevit Alpar 2012). Öğrenmenin bireye özgü olduğu düşünüldüğünde öğrencinin ilgisinin canlı tutulması için çeşitli yöntemlerden faydalanılması, sosyodemografik özelliklerinin, bireysel değer sistemlerinin dikkate alınması, olumlu öğrenme ortamının oluşturulması (Aktepe ve Tahiroğlu 2016; Dalcı, Şendir 2016), öğrencinin gereksinimleri ve öğrenme biçimlerinin dikkate alınması önemlidir. Değer temelli eğitimde kullanılacak yöntem ve teknikler; tartışma temelli yaklaşım ve öğrenci merkezli aktif öğrenme stratejileri ile drama, proje çalışması, uygulamalı aktiviteler, işbirlikli öğrenme, grup çalışması, öğrenciler tarafından yönetilen araştırmalar, eğitimsel oyunlar ve konu günleri olarak sıralanabilir (Yazıcı 2006).

Değer temelli eğitim yapılandırılırken bilişsel, duyuşsal ve davranışsal yönden sistematik bir süreç izlenmesi gerekir (Acaroğlu 2014; Şenyuva 2016). Bu sistematik sürecin nasıl yapılacağı Max Scheler'in (aktaran: Guimaraes 2013), "değeri anlama" arayışında şöyle ifade edilmektedir: "Değerler mantıkla değil duygularla öğrenilir ve sezgiler vasıtasıyla ortaya çıkar. Değerler ve hiyerarşisi, edinilen deneyime göre sonuç verir. Dolayısıyla, insanoğlu için değer dünyası, ideal platonik dünyaya benzer şekildedir, ancak toplumsal yaşantısında değeri görselleştirdiği ölçüde kazanılır ve gelişir." Bu yaklaşım, değer temelli eğitimde yaşantı yoluyla öğrenmelerin, vaka-olgu çalışmalarının, deneyimsel süreçlerin kullanılmasının gereklilik olduğunu düşündürmektedir. Scheler'in önerisi, hemşireliğin esas ihtiyaç duyduğu gerçeğin bilimsel bilgi olduğu, bu nedenle bilimsel değerlerin, insanın akılcı yapımından kaynaklanan bir fenomen olduğudur (Guimaraes 2013). Bu yaklaşımla öğrencilerin sezgisel ve duyuşsal yönlerini devreye sokarken kanıt ve bilgi temelli yol izleyerek eleştirel bakış açısı gelişimine yardımcı yöntemlerin seçilmesi önerilir.

Değerlerin kazandırılması kadar benimsenerek kalıcı olması önemlidir. Değer temelli eğitim sürecinin süreklilik yönünden de iyi planlanması gerekir. UNESCO'ya (2005) göre "Konuyla ilgilenen uzmanların da üzerinde fikir birliğine vardığı gibi bir şeyleri bilmek ve anlamak

onun kesinlikle özümsebileceğini ve değer verileceğini garanti etmemektedir. Bu nedenle değer kavramlarının kişinin deneyimleri ve düşünceleriyle birleştirilmesi ve daha sonra bunların duygusal boyutta benimsenmesi gerekir.” Sims’e (2009) göre ise “Eğitimde kazandırılmaya çalışılan ilkeler ve hareketler öğrencinin anlayışı ve yapısıyla tutarlı olduğu zaman gelişme daha hızlı olur. Eğer tutarsızlık varsa güvensizlik oluşur ve ilerleme kaydedilemez.” Bu açıdan ele alındığında, değer kazandırılması veya geliştirilmesinde bahsedilen değerlerin önemli olduğunun farkedilmesi yetmemektedir. Aynı zamanda değerlerin kabul edilmesi ve davranışa dönüştürülebilmesi için bireyin yaşantısı ve düşüncesi ile özdeşleşmiş olması gerekmektedir. Bu nedenle, değer temelli eğitimde öğrenenin yaşına ve düzeyine göre değerlerin yaşamdaki etkilerini farkedebilmelerini ve yaşantılayabilmelerini sağlamak için fırsatlar yaratılmalıdır. Hemşirelik öğrencilerine yaparak-yaşayarak öğrenme olanağı sunan ortam yaratılmalı ve uygulamalar planlanmalıdır. Öğrenci bu deneyimleri klinik uygulamalar sırasında daha fazla yaşayabilir, örneklerle karşılaşabilir, eğitimci bu yönden hazırlıklı olmalıdır (Aktepe, Tahiroğlu 2016). Proje, grup çalışmaları, vaka analizleri, örnek olaylar, eğitsel oyunlar vb. duyuşsal öğrenmeleri desteklemede yararlı olacaktır. Bunlara ek olarak eğitimcinin, değerlerin sosyalleşme ile kazanılmaya devam edilebileceğini unutmuyarak sosyalleşme süreçlerini de değer kazanımında eğitim süreçlerine dâhil etmesi gerekmektedir (<http://csd.erciyes.edu.tr/output/rehber.pdf>; 04.11.2017).

Karadağlı (2016), öğrencilerin hemşirelik eğitiminden beklentileri ile hemşirelik profesyonel değerleri arasında ilişki olduğunu ve eğitimin ilk yıllarında öğrencilerin profesyonel değerler ölçeğinden daha yüksek puan aldığını belirlemiştir. Kaya ve ark. (2015), hemşirelik eğitiminin öğrencilerin bireysel değerlerine etkisini araştırdıkları çalışmada; hemşirelik öğrencilerin profesyonel değerlerin kazanılmasına temel oluşturan bireysel değerlerin eğitim programlarının yapılandırılmasında dikkate alınması gerektiğini vurgulamışlardır. Waugh ve ark. (2014), İngiltere’de hemşirelik ve ebellek öğrencilerinin mesleki eğitime kabul koşulları hakkındaki görüşlerini inceledikleri araştırmada; değer-temelli özelliklerin önemli olduğunu, öne çıkan özelliklerin dürüstlük, güvenilirlik, duyarlılık, anlayışlılık, şefkatli olma, iyi bir dinleyici olma, sabır, araştırma ve rehberlere uygun davranma yeteneği, etkili iletişim becerileri ve iyi bir takım çalışmanı olma gibi özellikler olduğunu bildirmişlerdir. Bank ve ark. (2011), Kore’de hemşirelik öğrencilerinde yaptıkları araştırmada öğrencilerin profesyonel hemşirelik değerlerini benimseme ve davranışa dönüştürmede mesleği isteyerek seçmesi ve sevmesinin etkili olduğunu saptamışlardır. Öğrenciler mesleğe ilişkin motivasyonları yetersizse profesyonel değerleri öğrenmekte ancak davranışa dönüştürmemektedir. Schank ve Deweis (2000), İngiltere ve Amerika’da hemşirelerin eğitimleri sırasında temel değerleri edindikleri ama sosyal yaşantıları ve profesyonel meslek yaşantılarında karşılaştıkları ikilemler ve sorunlarda bu değerlere uygun hareket edemediklerini saptamıştır. Bu sonuçta bireysel farklılıkların etkisi olduğunu savunan araştırmacılar, bu etkinin azaltılmasında değer kazanımı sırasında eğitim sürecinin bireysel farklılıkları dikkate alarak düzenlenmesi gerekliliğini vurgulamışlardır. Rassin (2008), İsrail’de hemşirelerle yaptığı çalışmada hemşirelerin profesyonel değerlerinin bireysel değerlerinden etkilendiğini, iş yaşantısının motive edici olması ile profesyonel değerlere sahip çıkma arasında ilişki olduğunu belirtmiştir.

Sonuç olarak, değer temelli hemşirelik eğitimini etkin olarak uygulayabilmek için;

- Eğitim kurumlarında verilmesi gereken değerlerin hangileri olması gerektiğine karar verilirken kapsamlı çalışmalar yapılarak, toplumsal ve mesleki fikir birliği sağlanmalıdır.
- Değer temelli eğitimin sadece okullarda verilmesi yeterli değildir. Öğrencilerin mesleki yaşantısında ikilem yaşamaması için hemşirelik eğitim kurumları, sağlık kuruluşları, mesleki örgütler ve meslek üyeleri sürekli işbirliği içinde olmalı ve ortak değerlerde dil birliği sağlanmalıdır.
- Değerlerin kazandırılması ve değerlendirilmesinde çok yönlü öğretim stratejisi ve yöntemleri kullanılmalıdır.
- Değer temelli eğitim, mezuniyet sonrası eğitimlerle (seminerler, konferanslar, hizmetiçi eğitimler) sürdürülmelidir.

- Hemşire eğitimcilerin değer temelli eğitime ilişkin yeterliklerinin geliştirilmesi için sürekli eğitim faaliyetlerine önem verilmelidir.

Value Based Education in Nursing

The values that a nurse has are guiding the interaction with a healthy / ill individual, society, colleagues, other team members, and forms the basis for nursing practice (Weis and Schank 1997; Weis and Schank 2000, Rassin 2008). For this reason, it is important that nursing education programs should be structured, developed and maintained in such a way that students will be aware of their own values and beliefs and acquire basic individual and professional values during their education (Kaya et al. 2012; Kaya et al. 2017). In other words, it is important that nursing education programs are based on values. When the nursing education programs are examined, it is seen that individual and professional values are often tried to be acquired with hidden curriculum (Kaya et al. 2017; Şahin Orak, Ecevit Alpar 2012). When it is taken into consideration that value based education is a systematic process that enables the acquisition of values and transformation into character it is not possible to say that nursing education is based on values. In the preparation, development and maintenance of a value-based education program in nursing, two main questions should be answered: What should include a value based education program? How should value-based education be implemented? Responses to these questions will shed light on the structuring of value-based education programs.

What should include a value based education program?

The value system, which is an upgradeable feature, can develop with the individual recognizing his own values and then adding universal, social and professional values into his own value system (Jormsri, Kunaviktikul, Ketefian & Chaowalit 2005; Dalcalı, Şendir 2016; Görüş et al. 2014; Parandeh et al. 2016).

The second step in nursing education program which based on values, Determining the goals and objectives of the program that constitutes the answer of the question 'Why?' and making the values focused. The third step in the nursing education program, the answer of question that 'What to teach?' Professional values and standards that are the basis of the nursing profession and evolved from universal ethical codes are basic guidelines for content design (Kaya et al. 2017; Şentürk 2013; Weis & Schank 1997).

How should value-based education be implemented?

When values are adopted, it is also important how the values that are desired to be acquired by the nurses. Value based education is a dynamic structure that can be influenced by many factors such as social structure, institution, manager educator, student. Within these factors, the item with greater power and is more influenced by the results of value-based education is society. As individuals become a part of society and become more active in social life, they begin to make the values as part of their personality (Babadağ 2010; Biesta 2010; Guimaraes 2013). The values that the nursing education should be based on are compatible with the society values.

The role of the institution and the manager is important in the process of bringing social and professional values to the nurses (Yazıcı 2006). The schools to which nursing education is given should be adapted to the value-based education process with the characteristics of political, philosophical, physical, social and emotional environment. The changing health system and nursing services undoubtedly affect nursing education and make it necessary to look for common values with healthcare institutions and educational institutions with business associations (Atalay & Tel, 1999).

In value-based education, the student can maintain or improve his/her attitude by comparing it with the values of his/her own value system and the nursing profession through the educator (Babadağ 2010; Biesta 2010; Guimaraes 2013). The educator is the driving force and role model for the careful preparation of the student to be an individual who develops value and reflects on his behaviors with a consistent identity in terms of nursing (Sims 2009; Guimaraes 2013).

The educator must be selected from individuals who have adopted the values they should earn and are equipped to acquire. Researches has revealed that when educators are not aware of their own values and not following a systematic process they can not be a role model in gaining values and have problems also (Çubukçu et al. 2012).

Because value-based nursing education requires a conscious connection between moral and character development and values it is only possible to achieve the desired result by presenting the values in a systematic structure (Fahrenwald et al. 2005). It has been observed that the courses related to vocational values are spread throughout all periods and evaluated with a holistic approach in the works of creating value based nursing curriculum (Fahrenwald et al., 2005). In order to determine the needs for this systematic structure and to acquire these values, appropriate strategies and methods have to be determined and implemented. It is necessary to incorporate educators, society and professional members into the process with a multidisciplinary approach in order to provide the motivating power and continuity in the transformation of behavior into the measured value of being gained.

Every element that is part of the continuum in value-based nursing education is important and forms the whole. However, the student is at the center of the value-based education process. When the learner is thought to be unique to the individual it is important to take advantage of various methods to keep the interest of the student alive, consider the sociodemographic characteristics, individual value systems, learning needs and learning styles of the student and also important to establish the positive learning environment for student (Aktepe & Tahiroğlu 2016; Dalcalı & Şendir 2016).

When value-based education is structured, a systematic process cognitive, emotional and behavioral orientation must be pursued (Acaroğlu 2014; Şenyuva 2016). It is also important that the values are adopted and maintained as long as they are earned. The environment in which nursing students are able to learn by doing-living is to be created and planned. The student may experience more of these experiences during clinical practice, encounter with examples, and the educator should be prepared for this (Aktepe, Tahiroğlu 2016). It will be useful in supporting affective learning that using project, group work, case studies, educational games etc. In addition to these, educators need to include socialization processes in value-added education processes, not forgetting that values can continue to be earned through socialization (<http://csd.erciyes.edu.tr/output/rehber.pdf>; 04.11.2017).

As a result, in order for value based nursing education to be carried out effectively;

- Comprehensive studies should be undertaken on which values to be given to schools and social and professional partnerships should be provided.
- Value-based education is not sufficient only in schools. Nursing education institutions, health institutions, professional organizations and professional members should be in constant cooperation for the cope with dilemma in the professional life of the students and agreement must be reached on common values.
- Multidimensional instructional strategies and methods should be used in gaining and evaluating values.
- Value-based education should be continued with postgraduate training (seminars, conferences, in-service trainings etc.).
- Continuous training activities should be emphasized to develop the value-based training competencies of nurse educators.

Değer Temelli Hemşirelik Eğitimi

ORIGINALITY REPORT

6%

SIMILARITY INDEX

PRIMARY SOURCES

1	acikarsiv.ankara.edu.tr Internet	43 words — 1%
2	www.asosjournal.com Internet	35 words — 1%
3	Ilhan Ozkececi, Engin Ciftci. "A NEW METHOD FOR PUBLISHERS: RENTING E-BOOK", Ulakbilge Dergisi, 2017 Crossref	31 words — 1%
4	Jackson. Encyclopedia of Multicultural Psychology Publications	18 words — < 1%
5	www.ijoess.com Internet	14 words — < 1%
6	Bryant. Handbook of Death and Dying Publications	13 words — < 1%
7	www.oportunidadproject.eu Internet	10 words — < 1%
8	media.neliti.com Internet	10 words — < 1%
9	www.degerleregitiimi.org Internet	10 words — < 1%
10	www.researchgate.net Internet	10 words — < 1%

11	www.egitimsen.org.tr Internet	10 words — < 1%
12	elib.tiho-hannover.de Internet	9 words — < 1%
13	www.ejournal-s1.undip.ac.id Internet	9 words — < 1%
14	kakvybratu.ru Internet	8 words — < 1%
15	TAHİROĞLU, Mustafa. "İlkokul sosyal bilgiler dersinde yardımseverlik değerinin geliştirilmesine yönelik performans görevi uygulaması", İletişim Hizmetleri, 2013. Publications	8 words — < 1%
16	English. Encyclopedia of Educational Leadership and Administration Publications	6 words — < 1%

EXCLUDE QUOTES ON

EXCLUDE MATCHES OFF

EXCLUDE BIBLIOGRAPHY ON